

LEBRIS

We know
books

Silviu Gabriel Cojocaru

**Evenimente din istoria
războiului romano-persan
603 și 628**

LETRAS

Promovăm autorii români

INTRODUCERE.....	5
CAPITOLUL I – INSTAURAREA DOMNIEI ÎMPĂRATULUI PHOCAS (602-603): REBELIUNE ȘI UZURPARE	17
I.1. REBELIUNEA ARMATELOR TRACICE, DIN NOIEMBRIE 602, LA DUNĂREA DE JOS	17
I.2. REBELIUNEA COMANDANTULUI NARSES DIN 603: CAUZE, EFECTIVE NUMERICE, DESFĂȘURARE ȘI CONSECINȚE.....	25
CONCLUZII PARȚIALE	46
CAPITOLUL II – COMANDANȚII LUI PHOCAS, ÎNTRE 603-610, PE TEATRUL ORIENTAL DE OPERAȚIUNI.....	47
II.1. SURSE ISTORICE ȘI VERSIUNI NARATIVE DESPRE PRIMA BĂTĂLIE DINTRE ROMANI ȘI PERSANI: DIFERENȚE, CONTRADICȚII ȘI CONCILIERE	47
II.2. GERMANUS ȘI PRIMA BĂTĂLIE DIN ORIENT (603/604): CONTEXT MILITAR, PREGĂTIRI ȘI POSIBILE SCENARII PRIVIND DESFĂȘURAREA.....	56
II.3. COMANDA LUI DOMENTZIOLUS (605-609) ȘI VIAȚA SFÂNTULUI THEODOR AL SYCEONULUI... 67 CONCLUZII PARȚIALE	81
CAPITOLUL III – DOUĂ ELEMENTE ALE VICTORIILOR ROMANE ÎN PERSIA: MODALITĂȚI DE APROVIZIONARE ȘI TACTICA MILITARĂ	82
III.1. CADRU CRONOLOGIC AL OPERAȚIUNILOR MILITARE HERACLIDE (610-628).....	82
III. 2. MODALITĂȚI DE APROVIZIONARE.....	92
III.3. CONCEPEREA TACTICILOR MILITARE: „INFORMATORII” ȘI COMANDANȚII	109
CONCLUZII PARȚIALE	117
CAPITOLUL IV – O REINTERPRETARE A TACTICILOR HERACLIDE PRIN INTERMEDIUL STRATEGICONULUI.....	119
IV.1. ATACUL NOCTURN AL LUI HERACLIUS ASUPRA SATELOR SALBANON ȘI ARCHESCH.....	120
IV.2. BĂTĂLIA DE LA NINIVEH (12 DECEMBRIE 627) ȘI ADĂPAREA CAILOR	130
IV.3. COMBATEREA DEZINFORMĂRII ȘI DECONSPIRAREA FALȘILOR TRĂDĂTORI: APARIȚIA ARMENILOR LA BEKLAL.....	136
CONCLUZII PARȚIALE	141
CONCLUZII	143
BIBLIOGRAFIE	149

CAPITOLUL I – Instaurarea domniei împăratului Phocas (602-603): rebeliune și uzurpare

I.1. Rebeliunea armatelor tracice, din noiembrie 602, la Dunărea de Jos

Motivele pe care șahul persan Khusrau al II-lea Parvez le-a folosit până în 615 pentru a justifica încălcarea păcii cu romanii de către Persia și declanșarea războiului au fost obligațiile morale ale acestuia față de familia imperială a lui Mauricius: obligația de a-l răzbuna pe părintele său spiritual, fostul împărat Mauricius, victima unui asasinat nedrept, și obligația de a salva statul roman de sub tirania lui Phocas prin instalarea pe tronul de la Constantinopol a fiului suveranului ucis, tânărul Theodosius²⁷. Evenimentul care a prilejuit fabricarea și folosirea unor asemenea argumente ideologice, determinând declanșarea unui nou război între cele două state, a fost uzurparea tronului roman în noiembrie 602 de către un centurion din armata tracică²⁸.

Revolta armatelor din toamna anului 602 a avut drept cauze profunde nemulțumirile acumulate de către trupele tracice față de măsurile economice nepopulare ale lui Mauricius. Prin încercările repetate ale împăratului din 588, 593 și 594 de a schimba sistemul de plătire a soldaților, cu scopul de a rezolva problemele financiare ale statului, autoritatea și sentimentul de loialitate al

²⁷ J.D. Frendo, *The Territorial Ambitions of Chosroes II, an Armenian View?*, în „Florilegium”, vol. 7, 1985, pp. 30-39.

²⁸ Sunt necesare câteva precizări referitoare la structura armatei romane la începutul secolului al VII-lea. La granițele imperiului au fost concentrate trupe numeroase pentru a împiedica producerea invaziilor străine. Trupele de margine au fost cunoscute sub denumirea de *limitanei* și au fost conduse de comandanți care purtau titlul de *dux* (duce). Trupele mobile care staționau în zonele interioare, în provinciile imperiului, au fost cunoscute sub denumirea de *comitatenses*. La finalul a numeroase schimbări în organizarea internă a armatei *comitatenses*, aceasta a trecut sub conducerea unui *magister militum*, comandantul tuturor trupelor, superior ca autoritate și ducilor. În vremea împăratului Iustinian I (527-565), după ce Imperiul Roman de Răsărit a recucerit nordul Africii, Italia și sudul Hispaniei, trupele *comitatenses* au fost organizate în opt armate regionale, conduse de comandanți separați. Comandanții și armatele care ocupă un loc central în studiul nostru și la care ne vom referi în numeroase rânduri sunt armata tracică, condusă de *magister militum per Thraciam*, și armata orientală, condusă de *magister militum per Orientem*. Warren Treadgold, *Bizanțul și armata sa*, Iași, Speculum, 2011, pp. 26-33.

trupelor față de acesta, au scăzut treptat²⁹. În timpul celor trei revolte, soldații au distrus portretele oficiale ale împăratului, i-au insultat și i-au atacat pe comandanții armatei desemnați cu aplicarea noilor măsuri, l-au acuzat pe Mauricius de avariție sau incompetență politică și au declanșat rebeliuni temporare în regiunile de conflict. Perseverența prin care Mauricius a încercat să-și impună reformele, în condițiile în care experiența răscoalelor anterioare i-a permis să intuiască consecințele posibile ale unei a patra încercări, este dificil de explicat³⁰.

La finalul unei campanii excelente împotriva avarilor în Balcani, în toamna anului 602, împăratul Mauricius a ordonat armatei tracice să ierneze în teritoriile de la nordul Dunării. Deși identificarea motivelor care au dus la controversatul ordin continuă să fie subiect de dezbatere³¹, înclinăm să credem că rațiunile militare au fost cele care au determinat un asemenea plan³². Fiind ca formație un comandant experimentat, probabil împăratul a dorit să prelungească starea de război, inclusiv pe timp de iarnă. Scopurile planului ar fi fost acelea de a ataca prin surprindere principalele centre militare slave și de a elimina definitiv amenințarea reprezentată de acestea. Inexistența unor evidențe clare care să arate starea economică a imperiului la finalul anului 602 nu poate confirma ipoteza potrivit căreia ordinul de iernare a fost determinat de incapacitatea împăratului de a plăti salariile soldaților. **Informațiile pe care le avem par totuși să confirme ipoteza aceasta: prăzile pe care le-au obținut trupele tracice de la avari, în urma expedițiilor balcanice conduse de comandantul Priscus și de ofițerul Guduis, între 598 și 602, ar fi trebuit să asigure baza economică necesară pentru a plăti soldele datorate³³.**

Soldații s-au arătat nemulțumiți și au refuzat să execute ordinul împăratului. Argumentele pe care aceștia le-au folosit pentru a-și justifica nesupunerea au fost insecuritatea teritoriilor nord-dunărene și lipsa unor

²⁹ Walter Emile Kaegi, *Byzantine Military Unrest: 471-843. An interpretation*, Amsterdam, Adolf M. Hakkert, 1981, pp. 101-119.

³⁰ Michael Withby, *The emperor Maurice and his historian: Theophylact Simocatta on the Persian and Balkan Warfare*, Oxford, Clarendon Press, 1988, pp. 9-15.

³¹ Andreas Nikolau Stratos, *Byzantium in the Seventh Century*, Volume I: 602-634, Translated by Marc Oglive-Grant, Amsterdam, Adolf M. Hakkert, 1968, pp. 40-42.

³² *Ibidem*, p. 44.

³³ Teofilact Simocata, *op.cit.*, pp. 158-163.

resurse materiale suficiente, care să permită o bună aprovizionare³⁴. Într-o atmosferă atât de agitată, potrivit relatării lui Simocata, se pare că modalitatea în care au fost gestionate nemulțumirile trupelor de către comandantul Petru, fratele împăratului Mauricius, a fost elementul decisiv care a transformat protestele inițiale ale soldaților într-o rebeliune. Întrucât s-a confruntat cu o situație asemănătoare în 594³⁵, se poate presupune că generalul Petru a știut că singura modalitate de a calma trupele ar fi fost numai anularea ordinelor imperiale. Petru a decis totuși să îndeplinească poruncile primite. Un centurion, Phocas, a fost ales conducătorul revoltei. Armatele au pornit apoi spre Constantinopol pentru a-l detrona pe împăratul Mauricius³⁶.

Merită evidențiat faptul că rebeliunea armatelor tracice, cel puțin în faza de început, nu a avut ca obiectiv uzurparea puterii legitime. Centurionul Phocas nu a fost proclamat împărat. Cel mai probabil, soldații au avut convingerea că detronarea lui Mauricius reprezenta singura soluție care ar fi garantat respectarea drepturilor economice tradiționale încălcate de împărat. Potrivit lui Simocata, rebelii, inclusiv Phocas, în calitatea sa de conducător al revoltei, nu au dorit detronarea totală a familiei imperiale, ci doar înlocuirea lui Mauricius cu fiul său cel mare, tânărul Theodosius³⁷. Mai mult decât atât, aceeași sursă relatează că dacă Theodosius ar fi refuzat oferta armatei, soldații și-ar fi îndreptat sprijinul către un alt membru al familiei imperiale extinse, senatorul Germanus, socrul împăratului³⁸. Deoarece nu a reușit să obțină pe calea negocierii concilierea cu rebelii, Mauricius a organizat apărarea capitalei. În pofida tuturor eforturilor depuse pentru a respinge atacul trupelor balcanice – mobilizarea facțiunilor orașului –, împăratul a pierdut treptat controlul intern asupra Constantinopolului, din cauza acțiunilor socrului său. Germanus și-a folosit influența pentru a organiza și a declanșa o serie de revolte pe străzile orașului. Pierzând susținerea poporului imperial, Mauricius s-a îmbarcat împreună cu restul familiei și cu câțiva apropiați pe o corabie și a încercat să fugă în provinciile orientale ale imperiului³⁹.

³⁴ *Ibidem*, p. 163.

³⁵ *Ibidem*, p. 135-136.

³⁶ *Ibidem*, pp. 163-165.

³⁷ *Ibidem*, pp. 165-166.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, pp. 167-168.

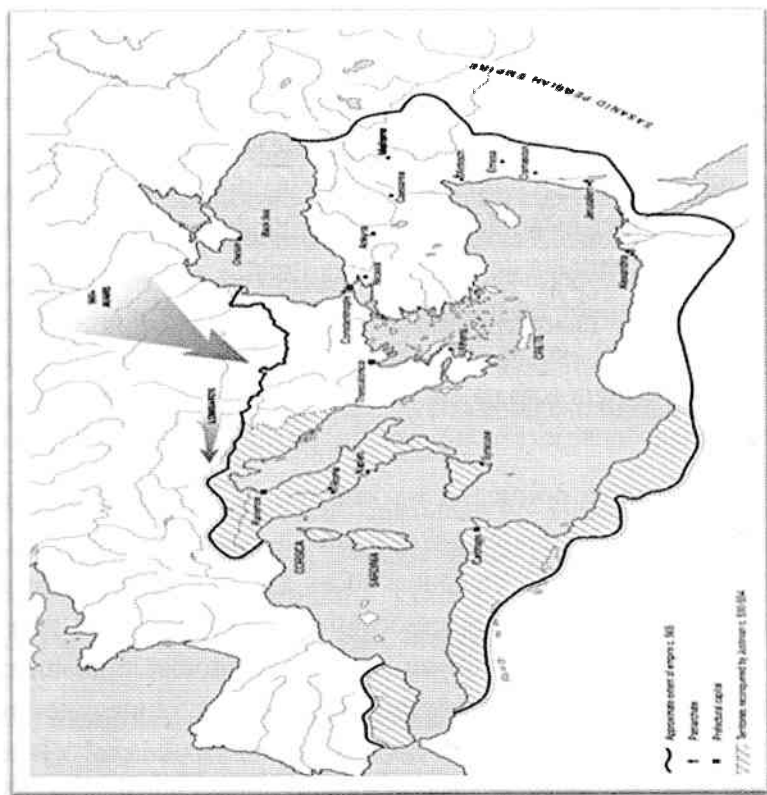
Capturarea și uciderea împăratului legitim și a succesorilor săi masculini de către uzurpator, la sfârșitul lunii noiembrie, deși sunt episoade prin care Simocata ține să evidențieze cruzimea tiranului Phocas, trebuie înțelese dintr-o perspectivă politică pragmatică. Pentru un regim care a venit la putere prin uzurpare și care a urmărit să-și consolideze rapid autoritatea, era necesar ca împăratul legitim să fie eliminat. Dacă Mauricius ar fi reușit să ajungă în provinciile asiatice sau orientale, acesta ar fi încercat să recucerească tronul pierdut. Uzurparea lui Phocas ar fi devenit un eșec. Imperiul ar fi fost aruncat în plin război civil. În jurul celor doi rivali, în lupta pentru disputarea puterii, s-ar fi confruntat cele mai experimentate armate romane. Armatele rebele tracice și-ar fi susținut propriul candidat, pe când armatele orientale ar fi luptat pentru drepturile legitime ale împăratului detronat⁴⁰. Phocas a împiedicat în cele din urmă ca un asemenea scenariu amenințător să se materializeze. După ce au fost prinși, împăratul Mauricius și băieții săi au fost decapitați în portul Calcedonului, iar trupurile au fost aruncate în mare. Se poate observa că, în contextul execuțiilor ordonate de uzurpator, șirul uciderilor nu a cuprins întreaga familie imperială, cu toate că toți membrii supraviețuitori masacrului puteau fi bănuți că deveniseră inamici ascunși ai noului împărat. Constantina, soția împăratului Mauricius, și fetele cuplului imperial, Theoctista, Anastasia și Cleopatra, au fost cruțate și închise în casa prefectului pretoriului, probabil datorită convingerii lui Phocas că acestea nu reprezentau un pericol⁴¹.

Deși toți comandanții romani ai armatelor imperiului din 602 au fost legați într-o anumită modalitate de Mauricius și, în consecință, puteau fi suspectați că ar fi dezvoltat ostilități față de noul regim dacă nu erau îndepărtați, împăratul Phocas nu a declanșat represalii asupra tuturor. Cei mai periculoși conducători militari rămâneau Philippicus și Petru, deoarece se înrudeau cu împăratul asasinat: Petru era fratele lui Mauricius, iar Philippicus, după ce s-a căsătorit cu Gordia, sora împăratului, a devenit cumnatul acestuia. Ceilalți comandanți importanți, Comentiolus, Priscus și Narses, care conduceau celelalte armate din Armenia și Orient, chiar dacă nu făceau parte din familia

⁴⁰ Mark Whittow, *The making of Byzantium: 600-1025*, California, University of California Press, 1996, pp. 69-74; Peter Crawford, *The war of The Three Gods. Romans, Persians and the Rise of Islam*, New York, Pen & Sword Military Press, 2013, pp. 29-31.

⁴¹ Sfântul Teofan Mărturisitorul, *Cronografia*, traducere de Mihai Țipău, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2012, p. 291.

imperială, i-au datorat lui Mauricius ascensiunea lor militară. În pofida anumitor greșeli pe care le-au săvârșit de-a lungul timpului⁴² în luptele cu avarii sau persanii, fostul împărat i-a menținut pe durata domniei sale în cele mai înalte poziții militare. Mauricius a acordat fiecărui comandant în mai multe rânduri conducerea armatelor tracice și orientale.



Harta 1. Imperiul Roman de Răsărit, în timpul domniei împăratului Iustinian I (527-565) în John Haldon, *The Palgrave Atlas of Byzantine History*, London, Palgrave MacMillan, 2005, p.23.

⁴² Relația lui Comentiolus cu armatele balcanice s-a deteriorat puternic din cauza eșecurilor militare succesive, dar, mai ales, din cauza unei decizii cinice de a-și abandona soldații în fața avarilor în timpul bătăliei de pe Iantra din 598/600. În loc să pedepsească aspru incompetența comandantului prin înlocuire, Mauricius l-a apărat pe Comentiolus și a respins acuzațiile armatei. Sfântul Teofan Mărturisitorul, *op. cit.*, pp. 280-281.

Generalii care totuși au fost uciși la ordinele lui Phocas au în comun faptul că au dezvoltat raporturi precare cu armata tracică. Comentiolus și Petru, ambii deținând la un moment dat funcția de *magister militum per Thraciam*, au fost singurele victime printre comandanți. Priscus însă, fost comandant al armatelor tracice, nu a suferit deloc de pe urma venirii la putere a lui Phocas, probabil datorită respectului și a popularității de care s-a bucurat printre soldați. Spre deosebire de Comentiolus, favoritul contestat de către trupele tracice al împăratului Mauricius, Priscus a fost un comandant competent, care i-a învins pe avari. Acesta a reprezentat întotdeauna interesele trupelor tracice în fața măsurilor considerate abuzive ale puterii centrale. În 593, Priscus a nesocotit ordinul lui Mauricius și a refuzat să ierneze cu armatele la nord de Dunăre⁴³. Îndeplinind cererile soldaților și acceptându-le nemulțumirile, Priscus și-a arătat disponibilitatea de a-și sacrifica funcția pentru a-și proteja soldații de măsuri nepopulare, câștigând un atașament enorm din partea armatei. Chiar dacă episodul evocat s-a întâmplat cu aproape 10 ani în urmă față de revolta din 602, decizia comandantului din 593 a reprezentat un punct preliminar în procesul de construire a unei imagini pozitive în ochii soldaților.

După ce a cucerit puterea politică și i-a înlăturat pe cei mai periculoși adversari ai regimului, noul împărat s-a străduit să-și consolideze poziția internă. Pe plan extern, încă de la început, Phocas a trebuit să se ocupe de moștenirea militară din Balcani a predecesorului său. Rebeliunea pe care a condus-o și uciderea lui Mauricius nu au soluționat automat războiul cu avarii. Teritoriile din nordul peninsulei Balcanice, recent reintegrate sub stăpânirea imperiului în timpul campaniilor de la finalul secolului al VI-lea, trebuiau păstrate și apărate⁴⁴. Nu știm dacă împăratul Phocas a trimis imediat după uzurpare mesageri care să negocieze și să obțină încheierea păcii cu haganul avar. Cert este că avarii au continuat luptele. Pacea dintre cele două puteri politice rivale a fost încheiată abia în primăvara-vara anului 604⁴⁵. Deplasarea armatelor tracice la Constantinopol și abandonarea frontierei danubiene a imperiului au fost acțiuni temporare, prilejuite numai de

⁴³ Teofilact Simocata, *op.cit.*, pp. 130-131.

⁴⁴ Florin Curta, *The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danubian Region*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, pp. 106-109.

⁴⁵ Georgios Kardaras, *Byzantium and The Avars: 6th-9th century AD. Political, Diplomatic and Cultural Relations*, Boston, Brill, 2018, pp. 69-79.

izbucnirea și desfășurarea rebeliunii încrepate împotriva lui Mauricius. Nicio sursă nu menționează o mare invazie avaro-slavă a Balcanilor în iarna anilor 602-603. Contrar viziunii tradiționale din istoriografia românească privitoare la destinul politic nefast al Balcanilor romani din timpul debutului domniei lui Phocas⁴⁶, se pare că împăratul-centurion a reușit să mențină controlul politic al imperiului asupra regiunii până la finalul conducerii sale⁴⁷. Prăbușirea definitivă a frontierei imperiale danubiene s-a produs în realitate în intervalul 614-626, atunci când cele mai multe orașe au fost cucerite⁴⁸.

Tot pe plan extern, pentru începutul noii domnii, a fost necesară păstrarea unor relații normale cu Persia Sasanidă. La începutul lunii aprilie a anului 603, Lilius, ofițerul care a primit ordinul capturării și uciderii lui Mauricius și a băieților săi, a fost trimis ca mesager la Ctesiphon, capitala Persiei, pentru a-l anunța pe regele Khusrau al II-lea de urcarea lui Phocas pe tronul de la Constantinopol⁴⁹. Simocata, cea mai importantă sursă referitoare la episodul soliei, nu oferă nicio informație în legătură cu viteza de deplasare a mesagerului, traseul precis pe care l-a urmat sau timpul în care a fost parcursă distanța ce separa cele două capitale.

Evenimente suplimentare introduse de Simocata complică și mai mult demersul de a identifica duratele posibile ale călătoriei. Potrivit *Istoriei Ecumenice*, în timpul drumului, Lilius s-a oprit temporar la Dara. În dimineața celei de-a treia zi a șederii sale, mesagerul a participat alături de Germanus,

⁴⁶ Stelian Brezeanu, *Istoria Imperiului Bizantin*, București, Meronia, 2007, pp. 88-89; Nicolae Iorga, *Istoria Vieții Bizantine*, traducere de Maria Holban, București, Editura Enciclopedică, 1964, pp. 183-186; Nicolae Bănescu, *Istoria Imperiului Bizantin*, volumul I: *Imperiul Creștin și asaltul invaziilor: 313-610*, București, Anastasia, 2003, pp. 762-770; Ion I. Russu, *Elemente traco-getice în Imperiul Roman și Byzantium (veacurile III-VII)*, București, Editura Republicii Socialiste România, 1976, pp. 156-159; J. B. Burry, *A history of The Later Roman Empire. From Arcadius to Irene (395-800 A. D.)*, Vol. II, London, 1900, pp. 197-202.

⁴⁷ Andrei Dorian Soficaru, *Populația provinciei Schytia în perioada romano-bizantină*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2011, p. 216: „Data de 602 nu se confirmă arheologic ca fiind sfârșitul graniței pentru că unele orașe deja suferiseră distrugerii și apoi refaceri. Pe plan militar, Phocas a încheiat pace cu avarii în 605 ca să transfere trupele în est, iar în 620 Heraclius le-a mutat definitiv pe frontul persan(...)”; Alexandru Madgearu, *The End of the Lower Danubian Limes: a violent or a peaceful process?*, în *Studia Antiqua et Archaeologica*, XII, Iași, 2006, pp. 151-168.

⁴⁸ Andrei Dorian Soficaru, *op. cit.*

⁴⁹ Teofilact Simocata, *op.cit.*, p. 174.

comandantul fortăreței, la o ședință de călărie și conducere de care. În timpul celor două activități, Germanus a fost rănit în mod misterios de un soldat oarecare, fiind lovit cu sabia. Neprevăzutul eveniment l-a obligat apoi pe mesagerul imperial să-și prelungească neașteptat șederea pentru alte câteva zile, timp în care a urmărit recuperarea medicală a comandantului. Ajuns în cele din urmă în Persia, Lilius a fost tratat neplăcut de oficialitățile sasanide: regele persan Khusrau a refuzat să-l recunoască pe Phocas drept noul împărat⁵⁰. Reacțiile șahului la auzirea știrilor evenimentelor de la Constantinopol sunt relatate de sursele siriene. Autorul *Cronicii Anonime a anului 1234* și Mihail Sirianul susțin că vestea uciderii lui Mauricius a avut efecte devastatoare asupra regelui. Khusrau „s-a umplut de mânie și furie. **A jelit pentru el în haine negre ca pentru un tată. Apoi a ținut un discurs înaintea adunării soldaților despre binefacerile lui Mauricius pentru el, în mod special ajutorul dat pentru recuperarea regatului său; și a poruncit întregii armate să țină doliu. Când vremea doliului a trecut, a rechemat armatele și le-a împărțit daruri, apoi a declarat că era pregătit să-i pedepsească pe romani**”⁵¹.

Deși a continuat să petreacă un anumit timp la curtea sasanidă după anunțarea veștilor din imperiu, Lilius „era privit cu dușmănie de persani”⁵². Simocata a încheiat istoria sa în acest punct, fără să mai precizeze care a fost destinul mesagerului. În schimb, sursa lui Theophanes susține că Lilius a fost în cele din urmă capturat și întemnițat de persani, murind în închisoare. Khusrau a trimis la Constantinopol scrisori pentru a-i face cunoscută împăratului Phocas poziția persană față de evenimentele produse.

⁵⁰ *Ibidem*, pp. 174-175.

⁵¹ *Extract from The anonymous Chronicle of AD 1234*, în *op. cit.*, p. 121.

⁵² Teofilact Simocata, *op. cit.*, p. 174.

I.2. Rebeliunea comandantului Narses din 603: cauze, efective numerice, desfășurare și consecințe

În contextul schimbului de solii dintre cei doi conducători, la finalul anului 603, Narses, *magister militum per Orientem*, s-a revoltat împotriva împăratului Phocas și a cucerit orașul Edessa. Cu toate că în cele din urmă rebeliunea s-a dovedit a fi o mișcare lipsită de sprijin, se poate presupune că anunțarea revoltei la Constantinopol a generat la început îngrijorare: acțiunile rebelului au fost percepute ca fiind periculoase pentru stabilitatea politică a noului regim. Până ce scopurile și capacitățile militare ale revoltei aveau să fie bine cunoscute de cercurile de conducere din capitală, Narses părea un adversar redutabil, un comandant prestigios și extrem de experimentat datorită succeselor militare obținute în Persia⁵³. Posibilitatea izbucnirii unui război civil între trupele tracice și trupele orientale – situație pe care Phocas a încercat să o evite în toamna anului 602 prin capturarea rapidă a lui Mauricius – a reapărut prin revolta lui Narses. Existența unei atmosfere contestatate în Orient, combinată cu încercarea naturală a oricărui rebel de a generaliza această situație în celelalte provincii, risca să slăbească autoritatea împăratului în zonele atinse de flagelul revoltei.

Totuși, dincolo de implicațiile politice pentru poziția împăratului în Orient, reevaluarea unor aspecte precum declanșarea, organizarea și desfășurarea rebeliunii lui Narses pot oferi indirect detalii privitoare la pregătirile militare ale imperiului în preajma primelor lupte cu persanii. Care a fost situația politică și militară din imperiu atunci când Narses a declanșat revolta? Care au fost forțele pe care s-a bazat Narses? Care a fost impactul revoltei asupra Orientului?

Înțelegerea condițiilor în care a izbucnit și s-a desfășurat rebeliunea permite avansarea unei noi interpretări față de evenimentele de la sfârșitul anului 603. Modalitatea în care autoritățile de la Constantinopol au încercat să pună capăt acțiunii lui Narses poate deveni un indiciu valoros pentru a crede că Phocas nu a pregătit inițial războiul cu persanii. Oricât de greu pare

⁵³ *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Volumul II, ed. Alexander P. Kazhdan et al., New York, Oxford University Press, 1991, p. 1438.

de crezut, împăratul Phocas nu a știut care erau planurile militare ale adversarilor săi. O ipoteză atât de curajoasă trebuie testată numai prin reluarea studiului surselor și reconstituirea atentă cursului rebeliunii, obiectiv pe care îl vom urmări în paginile următoare.

Deși anumiți bizantiniști sau istorici au propus diferite motive pentru a explica misterioasa rebeliune din Orient – aparenta loialitate și atașamentul pe care Narses le-a avut față de familia imperială legitimă⁵⁴, dorința comandantului de a susține acțiunea de reîntronare a lui Theodosius⁵⁵ sau resentimentele pe care le-ar fi avut anumite părți ale armatelor orientale pe succesul armatelor tracice de a-și impune propriul candidat pe tron⁵⁶ –, cauzele rămân total necunoscute. *Cronica anului 1234*, sursa siriană care păstrează cea mai amplă relatare a revoltei din 603, spre exemplu, explică declanșarea rebeliunii prin insubordonarea comandantului față de noul împărat. Autorul anonim relatează că generalul Narses, *patrikiosul* Siriei, a refuzat să-l recunoască pe Phocas drept împărat, fapt care a dus la ordonarea arestării acestuia⁵⁷. Dar versiunea unui conflict timpuriu dintre comandant și împărat, generat de un asemenea motiv, cât și celelalte ipoteze formulate de bizantiniști, pot fi respinse pe baza relatării lui Teofilact Simocata.

În realitate, ruptura dintre împăratul Phocas și comandantul Narses nu s-a produs imediat după uzurpare. De asemenea, nu a avut drept cauză neacceptarea modului în care puterea imperială a fost obținută de către un candidat considerat nedemn, așa cum pare să sugereze *Cronica anului 1234*. Rebeliunea a avut loc abia în cea de-a doua parte a anului 603, detalii deosebit de importante. După consolidarea poziției politice la Constantinopol, Phocas a

⁵⁴ Andreas N. Stratos, *op. cit.*, pp. 57-61.

⁵⁵ Mihai Tiuliumeanu, *Împărățiile Răsăritului. Viziuni, profeții și spaime apocaliptice*, București, Curtea Veche, 2020, p. 235; Walter E. Kaegi, *Byzantine military unrest: 471-873. An Interpretation*, Amsterdam, Adolf M. Hakkert Publisher, 1981, p. 140.

⁵⁶ Walter E. Kaegi, *op. cit.*, p.124: „One of the reasons for the revolt of Heraclius the Elder, as for that of general Narses, may have been resentment on the part of other armies and commanders over the success won by the Balkan troops, who placed one of their own upon the throne.”

⁵⁷ *Extract from The anonymous Chronicle of AD 1234*, în *The Seventh Century in the West-Syrian Chronicles*, Andrew Palmer (trad.), Liverpool, Liverpool University Press, 1993, p. 120. Ipoteza nerecunoașterii legitimității împăratului Phocas de către Narses a fost acceptată de Warren Treadgold, *O istorie a statului și a societății bizantine*, Vol. I: (284-1025), Traducere de Mihai-Eugen Avădanei, București, Institutul European, 2004, p. 244.